

Ботвіна Н.О.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і міжнародних економічних відносин Міжнародного гуманітарного університету (Одеса)
E-mail: botvin@ukrpost.ua*

ВАЖЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто важелі фінансової політики щодо підвищення екологізації аграрної сфери, здійснено моніторинг існуючих проблем у контексті реалій сучасного економічного простору, а також визначено передумови та запропоновані власні авторські підходи щодо їх вирішення.

Ключові слова. Природничо-ресурсний потенціал, екологія, фінансовий механізм, важелі фінансової політики, агропромисловий комплекс.

Постановка проблеми. Із зростанням темпів економічного розвитку в аграрній сфері продовжується процес деградації довкілля, генетичного фонду, виснаження природно-ресурсного потенціалу і, як наслідок, — відчутне погіршення якості життя сільського населення. Нині, сутнісною характеристикою поступу аграрної сфери є чітка орієнтація на забезпечення економічного і технологічного розвитку. І досі, критерієм успіху передусім вважається зростання валової продукції та фінансового результату. Вважалося, що це автоматично приведе до добробуту і помітного підвищення рівня життя сільського населення. Соціально-економічний прогрес аграрної сфери практично завжди забезпечувався експансією „закона джунглів” [19], за рахунок нещадної експлуатації та збіднення довкілля.

Переважно, такий сценарій змодельований недосконалими й суперечливими діями держави, та браком адаптованих до якісно нових умов сучасного економічного простору фінансових технологій та інструментарію. Застосування традиційних фінансових технологій в аграрній сфері свідчить про істотне зниження їх ефективності щодо сприяння сталому її розвитку, екологізації виробництва, застосування інноваційних екологоорієнтованих технологій тощо.

Все це змушує розпочати пошук нових більш дієвих гармонійних фінансових механізмів та інструментарію екологізації аграрної сфери в площині її сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти щодо оцінки застосування важелів фінансової політики стосовно підвищення екологізації аграрної сфери окреслено в працях таких вагомих та знаних вчених, як: В. Андрейцева, В. Борисової, Т. Галушкіної, О. Гудзь, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, О. Веклича, К. Ситника, В. Трегобчука, М. Хвесика, О. Фурдичка, О. Шаблія, та ін. [1–16]. Відмічаючи вагомий вклад існуючих наукових розробок, пропозицій стосовно гармонізації фінансового інструментарію щодо екологізації аграрної сфери в контурі її сталого розвитку,

зважаючи на багатоаспектність цієї проблеми, в науковій літературі висвітлені недостатньо і залишаються актуальними.

Метою цієї статті є спроба визначення і обґрунтування шляхів підвищення ефективності важелів фінансової політики щодо екологізації аграрної сфери у відповідності до запитів та викликів сьогодення.

Вклад основного матеріалу. Підґрунтям перебігу існуючих проблем аграрної сфери є теоретико-методологічне відставання наукової думки. Ні класики економічної науки А. Сміт і Д. Рікардо, ні наступні економічні школи і вчені, включаючи Д. Кейнса, М. Фрідмана, А. Маршалла, не надавали вагомого значення екологічним обмеженням в контурі економічного розвитку. Тривалий час домінувало переконання безкоштовності природних ресурсів (20-х — 50-х рр. ХХ ст.).

Згідно з цим баченням, вважалося, що природні ресурси не можуть бути об’єктом купівлі—продажу, тому методологічно хибно оцінювати їх у вартісному вигляді, а імплементація в господарську практику оцінки природних ресурсів буде спотворювати розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва.

Ігнорування вартісної оцінки природних ресурсів та їх безоплатність зумовили їх безгосподарне використання. В 60–70-х роках 20 ст. в Україні інтенсивно використовується витратна концепція природокористування, яка полягала в тому, що природні ресурси повинні мати економічну оцінку, тому вони є предметом праці.

Критерієм вартісної оцінки природних ресурсів вважалися затрати на освоєння і підтримку об’єктів природокористування в придатному для експлуатації стані. І тільки 70-ті роки двадцятого століття, різко загостривши екологічні проблеми, поставили перед економічною наукою завдання осмислення сформованих тенденцій еколого-економічного розвитку та розробки принципово нових стратегій та домінант економічного й суспільного піднесення.

Окрім стратегії такого піднесення окреслювалися шерегом вчених, серед яких слід відмітити Гофмана К.Г. [2], Григоренко А.С. [3], Жуковського М.П. [6], Шостак Л.Б. [16]. Прогресивна міжнародна громадськість та відомі недержавні міжнародні організації, такі як Римський клуб (відомий лоробок „Межі зростання”), Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (IIASA, Лаксембург, Австрія), Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень та інші, започаткувати новий підхід до подолання зазначених проблем, який отримав назву — концепція сталого розвитку (sustainable development) [17 - 20].

Він значною мірою став продовженням концепції ноосфери, сформульованої академіком В.І. Вернадським ще в першій половині ХХ століття. Суть його полягає в обов'язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку таким чином, щоб від покоління до покоління не зменшувалися якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля й відбувався соціальний прогрес, який визнає потреби кожної людини.

Системне узгодження та збалансування цих трьох складових сталого розвитку аграрної сфери, подолання протиріч між ними — завдання величезної складності. Необхідно відзначити, що нині у науковій літературі зустрічається кілька визначень сталого розвитку.

Відсутність загальновизнаного визначення пояснюється різним баченням проблем фінансового, екологічного, соціального розвитку. Прийняте в Україні формулювання базується на понятті збалансованого, стабільного, природозберігаючого розвитку, який не створює небезпеки для життєдіяльності людини [11, 16].

Таке визначення є вузьким, оскільки акцентує увагу на стані довкілля. В нашому розумінні, сталий розвиток це гармонія природи й суспільства на підґрунті зростаючих фінансових здобутків та високих технологій.

Окрім того, таке визначення зумовлює необхідність зміни траєкторії існуючого поступу аграрної сфери та пошуку забезпечення її сталого розвитку. Практична реалізація цілей, досягнення яких сприяє сталому розвитку аграрної сфери, вимагає застосування певного інструментарію, який сприяв би перерозподілу ресурсів та економічним перетворенням на підґрунті співставлення екологічних можливостей країни з економічними потребами її сільського населення. До загальновідомого інструментарію макроекономічного аналізу відносять модель кругових потоків, модель пропозиції та попиту, хрест Кейнса, модель IS—LM, криві Філіпса, Лафера, модель Слоу та інші [4, 7].

Моделі використовуються для розкриття теоретичних перспектив економічного росту та підбору певних політичних, економічних та фінансових інструментів для його забезпечення. Але, характеризуючи макроекономічні залежності в довгостроковому та короткостроковому періоді, названі моделі не враховують можливості виникнення екологічних конфліктів та необхідності розв'язання проблем зумовлених ними.

Тому проблема використання моделей макроекономічного аналізу в екологічній політиці є такою, що потребує окремого вивчення. Деякі науковці застосовують макроекономічні моделі для дослідження еколого-економічних тенденцій, попередньо доповнюючи їх елементами екологічних обмежень [21].

Визначи правомірність даного підходу, слід акцентувати увагу, такі моделі слугують для доказу: єдності натурально-речових та вартісно-грошових макроекономічних пропорцій; взаємозв'язку та взаємообумовленості сфер та потоків відтворення руху ресурсів, товарів та доходів; необхідності узгодження економічних інтересів виробників та

споживачів; рівноваги сукупної пропозиції та сукупного попиту [15]; можливості уряду розподіляти доходи, здійснювати перерозподіл ресурсів та регулювати рівень економічної діяльності [16]. Вказане дозволяє зробити висновок про важливість стабілізації сукупного попиту в макроекономічній політиці, але, враховуючи вище згадані залежності, можна також зробити припущення, що зміна структури сукупного попиту обумовить зміну сукупної пропозиції, тобто відбудуться певні структурні зміни на ринках ресурсів, товарів та доходів.

Такі зміни повинні розпочатися з появи так званих екологоорієнтованих потреб. Сталий розвиток передбачає мінімальне використання вичерпних невідновлювальних та оптимальне використання відновлювальних ресурсів.

Але не гарантовано, що зміни на ринку природних ресурсів саме в такому напрямку будуть відбуватися автоматично. Тому потрібно здійснювати певний коригуючий вплив на попит агроформувань у виробничих ресурсах та на екологоорієнтовані потреби населення, а отже створити умови, які б стимулювали виробництво екологічно чистої продукції. Кількість інструментів, що використовуються для економічного захисту навколишнього природного середовища, постійно зростає.

Англійський економіст Д. Пірс відзначає: країни, що входять до Організації економічного співробітництва і розвитку, використовують до 150 прикладів економічних інструментів, з яких 80 — податки або платежі. Важелі фінансової політики сталого розвитку аграрної сфери набувають все більшої ваги як „перша лінія оборони” від зовнішніх шоків та фінансових штормів, оскільки вони можуть бути значно маневренішими і гнучкішими, ніж інші інструменти макроекономічної політики. Розтин літературних джерел [1—16] в царині застосування фінансового механізму й його інструментарію засвідчує жвавий інтерес вітчизняних вчених означеним колом проблем і дозволяє розкрити стрижневі принципи, мотиви та слабкі й сильні сторони їх застосування. Зазвичай, під фінансово-економічним механізмом екологізації аграрної сфери розуміється „система фінансово-економічних методів, важелів, форм і прийомів з управління заходами охорони, збереження, використання і відтворення природних ресурсів із відповідним правовим, нормативним, фінансовим та інформаційним забезпеченням” [1].

Його дія реалізується шляхом управління рухом фінансових ресурсів, складанням планових і виконавчих бюджетів, економічним та матеріальним стимулюванням процесів природокористування, матеріальним зацікавленням та відповідальністю за втілення заходів щодо екологізації агровиробництва. Екологізація аграрної сфери — це впровадження ресурсозберігаючих, енергозберігаючих, мало- і безвідходних технологій, альтернативних систем землеробства з обмеженням використання хімічних засобів для підвищення родючості ґрунту і захисту рослин, врахування можливостей природи до самовідновлення. Ефективність функціонування фінансово-економічного механізму залежить від якості управління його складовими [6].

Проте, сучасне дослідження проблем екології виявляє багато протиріч, пов'язаних з екологією через фінансово-економічні механізми. Головними з них, є існування низки фінансово-економічних важелів впливу на природокористувачів, наприклад, податки, відрахування і платежі екологічного характеру, кредитування природоохоронних заходів, екологічний аудит і екологічне страхування, які не вирішують екологічних проблем агропромисловості.

Накопичення цих протиріч веде до того, що в цілому екологічна небезпека в аграрній сфері зростає. Практично всі види платежів, пов'язані з природокористуванням, нині мають характер податкових внесків.

Це зумовлює те, що з року в рік надходження зборів за спеціальне використання природних ресурсів, наприклад, спрямовуються до бюджету не цільовим призначенням на екологізацію, а „розчипляються” у його доходній частині.

Загальновизнаним нині є той факт, що податкові важелі спрацьовують з негативним екологічним результатом: товаровиробникам вигідніше здійснювати різні фіскальні екологічні платежі, ніж витратитися на впровадження екологобезпечних методів господарювання. За існуючої практики „екологічна” складова податково-бюджетної системи в Україні має яскраво виражений фіскальний характер і спрямована здебільшого на поповнення бюджетних коштів, по суті, за рахунок експлуатації природних ресурсів.

Крім того, складається враження, що держава переважно декларативно вирішує проблеми збереження довкілля і взагалі виступає таким суб'єктом природокористування, котрому насправді вигідне заподіяння екологічної шкоди, компенсація за яку у вигляді зборів і штрафів утворює рахунки бюджетних (з 1998 р.) фондів охорони природи.

Таку ситуацію аж ніяк не можна визнати задовільною, якщо врахувати і те, що фактично ці бюджетні доходи широко використовуються для усунення інших перекосів у економіці. Так, протягом останніх десятиріч державні витрати на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів постійно скорочувались (до 0,2% усіх видатків), водночас надходження від експлуатації природних ресурсів незмінно становлять вагомую частку доходів бюджету (12%). Таким чином, нині існуюча система податкових важелів сталого розвитку аграрної сфери, є дієвим засобом задоволення фінансових потреб держави.

Траєкторія фінансової політики сталого розвитку аграрної сфери повинна бути зорієнтована на комплексний збалансований розвиток сільських територій, спрямований на стабільну їх екологізацію, забезпечення збалансованих умов праці та проживання населення. Ще у червні 2006 року Європейський Союз прийняв нову Стратегію сталого розвитку до чого спонукали відмічені тенденції у погіршенні стану довкілля з часу першої у 2001р., соціальні та економічні проблеми, а також поповнення цього об'єднання новими членами.

Зокрема, нова стратегія сталого розвитку ЄС зазначає наступне: „країни-члени повинні розглядати подальші кроки переносу оподаткування з праці

на споживання ресурсів та енергії та забруднення для сприяння зростанню зайнятості та зменшення негативних екологічних впливів у затратно-ефективний спосіб”.

Але кроків до впровадження такої податкової стратегії в Україні не відчувається. Кардинальним засобом зміни такої ситуації, є підвищення ролі фінансово-економічних механізмів що потребує не стільки розробки нових методів і підходів, скільки модернізації існуючих регуляторів, адаптованих до принципово нових вимог економічного простору, поєднання їх примусово-обмежувальної та стимулюючо-компенсаційної природи.

Саме цей шлях забезпечить більш сприятливі умови для природозбереження, а також для застосування екологічно безпечних технологій і методів господарювання агроформувань. Принципово також мати спільне бачення майбутньої системи податкових важелів, оскільки перед фінансовими та нефінансовими сферами стоять одні і ті ж завдання приєднатися до клубу розвинених країн, бути відкритими для практичних підходів і технологій, які ведуть до підвищення продуктивності, екологізації та прибутків.

Досягнення рівноваги між усіма цими аспектами буде нелегкою справою. Оцінка податкових важелів забезпечення сталого розвитку аграрної сфери засвідчує, що для підвищення їх дієвості доцільно:

встановити 5-ти річний мораторій на внесення змін та доповнень з питань оподаткування аграрної сфери;

запровадити науково-обґрунтовану та попередньо досліджену задовільну податкову базу і встановити оптимальні ставки податків аграрної сфери за видами діяльності, галузями, регіонами;

сформувати ефективну, стабільну, гнучку, доступну та прозору систему податкових важелів забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та їх адміністрування;

визначити політику щодо застосування податкових важелів забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та забезпечити однозначність тлумачення її принципів задля уникнення спотворень;

забезпечити доступність для громадського сприйняття поняття податкових важелів забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.

При цьому, об'єктивним критерієм прийняття рішення по альтернативних стратегіях використання навколишнього природного середовища, служить економічна оцінка природних ресурсів, що являє собою грошове вираження довгострокового ефекту від їх експлуатації. Під природокористуванням слід розуміти сукупність усіх форм експлуатації природноресурсного потенціалу та заходів щодо його збереження [6, с. 32]. Однак, необхідність визначення економічної оцінки природних ресурсів в Україні була визначена не відразу. Україна пройшла досить довгий шлях у прийнятті цієї точки зору, що супроводжувалося розробкою і впровадженням відповідних концепцій і стратегій.

Адекватна оцінка природних об'єктів і ресурсів винятково важлива для схвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо екологізації аграрної

сфери. Нині, в умовах деформацій економічного простору на тлі глибокої екологічної кризи, еколого-економічна оцінка природних ресурсів є важливою для втілення вимог сталого розвитку.

Однак, у більшості випадків, економічну оцінку природних об'єктів важко визначити через відсутність відповідних ринків і невиявленість суспільних уподобань. У застосуванні прямих методів оцінювання проблемою залишаються необізнаність агроформувань, низький рівень екологічної свідомості та недоліки методологічного характеру.

Проте, навіть для вже отриманої економічної оцінки слушним залишається питання її адекватності, релевантності і транспарентності. Хоча існує спокуса включити ціни на природні активи в основу фінансової політики сталого розвитку аграрної сфери, небезпечно це робити без чітких критеріїв і знання того, як конкретні заходи фінансової політики впливають на природні активи. Ця сфера мало вивчена, але вочевидь, що центральні органи влади не можуть зупинити свою роботу в очікуванні теоретичного вирішення проблеми. Інтегрована екологічна оцінка включає рекреаційну, естетичну, наукову, культурно-історичну та екологічну цінності [1].

Для визначення уподобань респондентів стосовно довкілля та їх готовності платити, на нашу думку, необхідно застосувати метод умовного оцінювання, оскільки він дає змогу врахувати таку невлесиму складову загальної економічної вартості, як вартість існування [14]. Доцільним, на наш погляд, є анкетне опитування [4, 14, 19, 20]. До основних задач, що вирішуються в сталого розвитку аграрної сфери можна віднести фінансування великомасштабних природоохоронних програм, стратегічних екологічних завдань, що забезпечують інтереси сьогодення та майбутніх поколінь. Здійснення цих програм може бути забезпечене шляхом формування централізованих екологічних фондів, що створюються за допомогою механізму перерозподілу (податків, платежів, штрафів, тощо). Критерії вибору показників сталого розвитку були визначені в документах Комісії з проблем сталого розвитку ООН.

При цьому наголошується, що система показників може видозмінюватися в залежності від особливостей, що характеризують територію, пріоритети розвитку і цілі [19].

До них відносять групи економічних екологічних і соціальних показників. Важливою проблемою на шляху втілення концепції сталого розвитку є формування системи вимірів (індексів та індикаторів) для кількісного і якісного оцінювання цього дуже складного процесу. Головні вимоги до зазначеної системи вимірів — її інформаційна повнота та адекватність представлення взаємопов'язаної тріади складових сталого розвитку.

На цьому напрямі зараз працюють як відомі міжнародні організації, так і численні наукові колективи, але однозначного узгодження цієї системи вимірів поки що не досягнуто. Сталий розвиток аграрної сфери повинен досягатися оптимальним поєднанням таких важливих факторів розвитку її економіки, як рівень та якість інновацій, пріоритетна підтримка досліджень, значні іноземні інвестиції, з досконалим

законодавством у сфері оподаткування бізнесу та високих технологій, ефективним захистом приватної власності, і особливо інтелектуальної, низьким рівнем корупції, орієнтацією фінансової політики держави на створення економік за моделлю „добробуту для всіх” замість моделі „байдужості до стихійного ринку”.

Найяскравіше цю стратегію розвитку демонструють Фінляндія, Данія, Ісландія, Швеція. Турбує навіть не та обставина, що Україна практично за всіма визначальними індексами, індикаторами і показниками сталого розвитку істотно поступається не лише світовим лідерам і країнам «великої вісімки», а й усім постсоціалістичним країнам.

Принципово важливим є те, що Україна досі перебуває у стані дискусії з приводу своєї національної ідентичності, вона ще не визначилася з політикою і стратегією розвитку аграрної сфери.

За таких умов найкращі реформи аграрної сфери не дадуть бажаних результатів, оскільки ці реформи є похідними від головного — визначення траєкторії її розвитку. Формування і впровадження фінансового інструментарію повинно базуватися на необхідності взаємного узгодження екологічної, соціальної і економічної концепцій.

Тільки такий підхід дає можливість визначити заходи щодо мінімізації негативних дій і сприяти позитивному впливу фінансової політики на забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.

Висновки: Нарощування агропромисловості без належного еколого-економічного обґрунтування призвело до посилення ресурсної напруженості, виникнення цілої низки економічних, соціальних та екологічних проблем і прогресуючого зростання факторів їх ризику. Теорія і практика засвідчили, що на межі століть вчення В.І. Вернадського про ноосферу виявилось необхідною платформою для напрацювання триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку. Практично не діють інструменти та важелі, які б стимулювали і спонукали агроформування до впровадження екологобезпечних технологій, очисного обладнання нових поколінь.

Можливості реалізації комплексу заходів в подоланні фінансової та екологічної кризи й оздоровлення навколишнього природного середовища визначаються переважно трьома чинниками (економічним, екологічним, науково-технічними потенціалами). В таких умовах, необхідний сталий розвиток аграрної сфери, у якому добробут людей, навколишнє середовище, природні ресурси та людський капітал, втілений у досягненнях науки, освіти, промислових технологіях, високих моральних цінностях, — категорії нероздільні, рівновеликі й такі, що взаємно доповнюють і збагачують одна одну. Для України, яка перебуває в пошуку свого шляху, дуже важливо не припуститися принципових помилок.

Ризик полягає в тому, що значно легше віддати перевагу успішному „шаблону”, зокрема зовні привабливому фінансовому інструментарію, без урахування в єдиній, цілісній моделі екологічної та соціальної сфер.

Тим більше, що втілення концепції сталого розвитку не гарантуватиме швидкого зростання аграрної сфери, натомість вимагатиме напруженої роботи й консолідованих зусиль політиків, управлінців, учених та всього прогресивного населення України.

Література

1. Веклич О.О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О.О. Веклич. — К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів. - 2003. — 88 с.
2. Гофман К.Г. Экономическая оценка природных ресурсов / К.Г. Гофман. — М.: Экономика. - 1980. — 234 с.
3. Григоренко А. С. Экономика и экология / А.С.Григоренко. — М.: Экономика. - 2001.— 256 с.
4. Диксон Д. Экономический анализ воздействий на окружающую среду / Д. Диксон, Л. Скура, Р. Карпентер // Перевод с английского А.Н. Сальникова. — М.: Вита—пресс, 2000. — 272 с.
5. Дробноход М.І. Пріоритети стійкого екологічно безпечного розвитку / М.І. Дробноход. — К.: Освіта та управління. — 1997. — № 3.
6. Жуковский М.П. Экология / М.П. Жуковский. — Симферополь: Таврида. - 2004. — 182 с.
7. Качан Є.П. Міжгалузеві комплекси України: проблеми розвитку і розміщення / Є.П. Качан, Т.Є. Царик. — Тернопіль: Економічна Думка, 2005. — 216 с.
8. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування / О.Л. Кашенко. — Суми: Університетська книга, 1999. — 421 с.
9. Лук'яненко І.Г. Економетрика / І.Г. Лук'яненко, Л.І.Краснікова. — К.: Знання. - 2003. — 494 с.
10. Мельник Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник — Суми: ВТД — Університетська книга, 2002. — 346 с.
11. Пашенцев О.І. Сучасний і методи управління екологічною безпекою Криму / О.І. Пашенцев. — Симферополь: Доля. - 2006.— 256 с.
12. Подольчак М.Г. Методи визначення економічної вартості компонентів довкілля / М.Г. Подольчак, Л.Д. Загвойська // Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. — Львів: УкрДЛТУ. — 2004. — С. 68–76.
13. Синякевич І.М. Економічні інструменти екополітики: теорія і практика / І.М. Синякевич. — К.: Економіка України. — 1999. — С. 78–83.
14. Хенс Л. Экономика природопользования. / Л. Хенс, Л.Г. Мельник, Е. Бун. — К.: Наукова думка, 1998. — 480 с.
15. Шостак Л.Б. Нормативная макроэкономическая модель роста в рамках социо-экологических ограничений / Л.Б. Шостак. — К.: Экономика промышленности, 2000. — №3. — С. 177–183.
16. Шостак Л.Б. Регулирование экономического роста в условиях природно-ресурсных ограничений / Л.Б. Шостак. — К.: СОПС Украины НАН Украины, 1998. — С.24
17. Bengt K. Valuing Environmental Benefits Using the Contingent Valuation Method. — Umea: Umea university, 1990. — 171 p.
18. Bishop, R. Romano, D. Environmental Resource Valuation: Applications of the Contingent Valuation Method in Italy. — Kluwer.: - Academic Publishers, — 1998. — 286 p.
19. European Council. Sustainable Development Strategy.— EC DOC10917/06, - 2006 - 29p.
20. Freeman, A.M. The Measurement of Environmental and Resource Values: Theory and Methods. — Washington: - Resource for the Future, - 1994. — 516 p.

Ботвина Н.А. Рычаги финансовой политики повышения экологизации агропромышленного комплекса Украины.

Аннотация. Рассмотрены рычаги финансовой политики относительно повышения экологизации аграрной сферы, осуществлен мониторинг существующих проблем в контексте реалий современного экономического пространства, а также определены предпосылки и предложены собственные авторские подходы относительно их решения.

Ключевые слова. Природно-ресурсный потенциал, экология, финансовый механизм, рычаги финансовой политики, агропромышленный комплекс.

Botvina N. A. Economic Instruments of Policy of Increasing of Ecologization of Agroindustrial Complex.

Summary. The levers of financial policy are considered in relation to the increase of ecologization of agrarian sphere, monitoring of existent problems is carried out in the context of realities of modern economic space, and also certainly pre-conditions and own author approaches are offered in relation to their decision.

Keywords. Naturally resource potential, ecology, financial mechanism, levers of financial policy, agroindustrial complex.